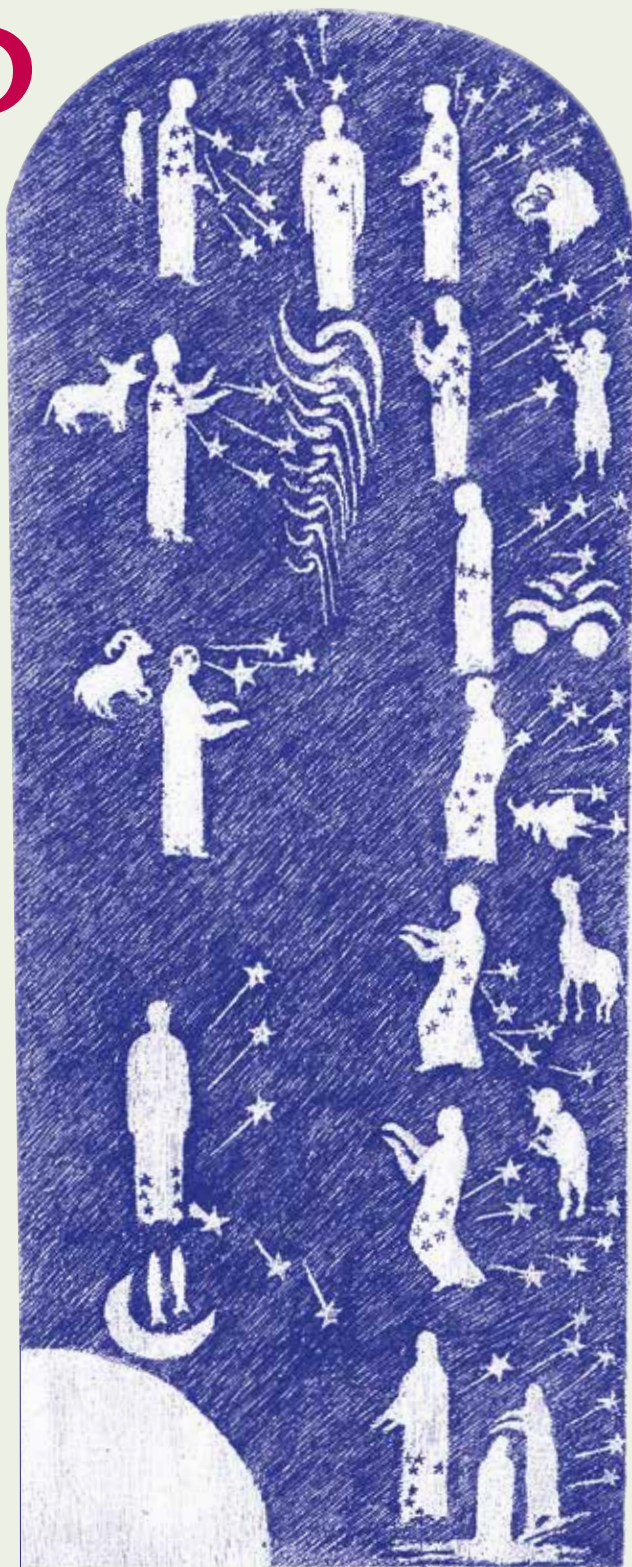

Nieuwsbrief I5

najaar 2004

Stichting Rudolf Steiner Vertalingen

Bestuur

Michiel ter Horst *voorzitter*

Frank Roeters van Lennep *penningmeester*

Claar de Cock-van Meer *secretaris*

Eisso Roest Crolius

André Meiresonne *publiciteit*

Redactie

Roel Munniks *voorzitter*

Pim Blomaard

Frans van Bussel

Christine Gruwez

Redactiesecretaris: Lieke Bronzwaer

Uitgevers

Uitgeverij Christoffor,

Jaap Verheij en Jan Bogaerts

Vormgeving

Françoise Berserik, Den Haag

Omslagillustratie: Venstermotief van het eerste Goetheanum (blauwe venster op het zuiden), gravure van Asja Toergenjev naar een ontwerp van Rudolf Steiner.

© Rudolf Steiner-Nachlassverwaltung,
Dornach CH

Stichting Rudolf Steiner Vertalingen

Nieuwsbrief 15, najaar 2004

Bij het verschijnen van de delen

Het evangelie naar Marcus

De kernpunten van het sociale vraagstuk

Opvoeding en onderwijs

Inspirerende mail

Vaak komen we bij het vertalen en redigeren van Steiners werk teksten tegen die we alvast graag aan onze lezers en begunstigers zouden willen doorgeven. Per post is dat duur en bewerkelijk, terwijl e-mail eenvoudig en goedkoop is. Wanneer u ons uw e-mailadres doorgeeft mailen wij u regelmatig een inspirerende tekst van Rudolf Steiner of excerpten uit voor- en nawoorden. U kunt u hiervoor opgeven bij: steinerwerk@freeler.nl.

Rudolf Steiner op het internet

De Stichting Rudolf Steiner Vertalingen is ook te vinden op het internet: ga naar www.steinerboeken.nl. U vindt daar een compleet overzicht van de door ons uitgegeven Werken en voordrachten, inclusief de mogelijkheid om deze boeken rechtstreeks te bestellen. U kunt het voorwoord en het nawoord van de delen van de reeks Werken en voordrachten in PDF-formaat inzien alsmede de nieuwsbrieven uit vorige jaren.

Stichting Rudolf Steiner Vertalingen
Dalweg 44, 3707 BJ Zeist
tel 030 692 0573
steinerwerk@freeler.nl
www.steinerboeken.nl
Postbank 698 388
Triodosbank 21 21 85 225
KvK Utrecht 41183837

Denkend aan Zwitserland

Deze zomer las ik *Het eiland van het tweede gezicht* van Albert Vigoleis Thelen. Een kostelijk boek. Begin jaren vijftig verschenen – in het Duits bij een Nederlandse uitgever. Na meer dan een halve eeuw eindelijk vertaald. Geroemd en aanbevolen door grote namen als Thomas Mann en Maarten 't Hart. Gevoelig voor autoriteit als ik ben dacht ik bij het uitkomen van de Nederlandse vertaling: Kopen, lezen! Bijna duizend bladzijden lang de onnavolgbare avonturen van de Duitse schrijver en zijn Zwitserse vrouw. Het verhaal speelt op Mallorca in de jaren dertig. Op de achtergrond de opkomst van de autoritaire regimes in Europa. Prachtige kletsverhalen die ondertussen wel ergens over gaan, hilarisch én ontroerend. Vigoleis, het alter ego van de schrijver, is een vrijbuiters en een vrijdenker die de Spaanse en Duitse autoriteiten steeds weer op het verkeerde been zet. Feit en fictie zijn nauwelijks te onderscheiden en de stijl is net zo wildloperig als de hoofdpersoon breedspakig. En zoals de titel al suggereert: alles heeft een tweede gezicht.

De 'ik' in het boek, een talenwonder, vertaalt voor eigen rekening het werk van schrijvers die hij de moeite waard vindt in het Duits gelezen te worden. Op die manier leert hij veel schrijvers kennen, ook Nederlandse, en zo komt hij ook nog wel eens ergens. In Zwitserland bijvoorbeeld, samen met zijn vrouw Beatrice en de Nederlandse dichter H. Marsman. Ze belanden in een restaurant dat ook een tweede gezicht bleek te hebben: 'In mijn Marsman-biografie zal ik vertellen hoe een eetzaal met antroposofen, in

de schaduw van het Goetheanum van Dornach en onder de levensgroot fotografisch vastgelegde theosofenblik van Rudolf Steiner, versteende toen Marsman via de mond van Beatrice bij het serveermeisje een bloederig runderbraadstuk bestelde. Dat was nog nooit vertoond: we moesten de gelegenheid verlaten en kregen in Zum Ochsen in Arlesheim waarin we trek hadden. Daar fronste niemand zijn wenkbrauwen, hief niemand dreigend de vinger, wees niemand naar het portret van Steiner, met de stem van een wrekende engel zeggend: "Rudolf Steiner zegt...".'

Tot zover Albert Vigoleis Thelen. Onwillekeurig moest ik weer denken aan die eerste keer bij het Goetheanum, samen met mijn vrouw en de jongste van onze kinderen, net twee maanden oud. Hartelijk welkom, zongen twee krasse vrijwilligsters ons toe in Zwitsers-Duits, maar we meenden toch niet dat we dat kind ook mee naar binnen wilden nemen? Dit nieuwe leven zou wel eens te veel leven kunnen geven! 'Misschien wilt u dan een tijdje voor hem zorgen?!' vroeg mijn vrouw gevat. Punt gemaakt. Zonder dralen verleenden de bezorgde hoedsters ons toegang tot het heiligdom. Quinten was erg onder de indruk van al het beton om hem heen en heeft geen kik gegeven. Later in het restaurant vlakbij. Even bijkomen, even roken. Geen asbakken. Men rookt hier niet. Maar ook hier een tweede gezicht: bij de toiletten in de kelder hing een sigarettenautomaat, goed gevuld en goed beklant. Steiner wist het al – de geheimen van de ziel zijn een wetenschap op zich.

andre.meiresonne@planet.nl

De verbindende dynamiek van Rudolf Steiner

Michiel ter Horst, voorzitter

Bij het verschijnen van

De kernpunten van het sociale vraagstuk

Geert Maks meesterwerk *In Europa* houdt mij gefascineerd. In machtige imaginaties schildert hij de fronten, de loopgraven, de gevechten tijdens de Eerste Wereldoorlog, dwars door Europa, van de Belgische kust tot aan Bazel. Nauwelijks te bevatten is de tegenstelling tot wat er iets verderop gaande was, in Dornach, waar het geluid van de bulderende kanonnen zelfs hoorbaar was. Daar was het Eerste Goetheanum in aanbouw. Ondanks alle spanningen die het bouwproject en de oorlogstijd veroorzaakten, begon Rudolf Steiner een boek te schrijven. Hij werkte eraan in 1917, precies in de periode tussen de twee Russische revoluties. Het verscheen als *Von Seelenrätseln*, een allermerkwaardigst boekje, een collage van opstellen met wat daar los achteraan geplakte schetsen. In de zesde schets brengt Rudolf Steiner plotseling een grandioze gedachte over het fysieke lichaam van de mens: drieledigheid van het lichaam, tot op het bot. Voor het eerst werd ons fysieke lichaam doordacht als een zegelafdruk van de goddelijke drie-eenheid. Dertig jaar lang had Rudolf Steiner hierover nagedacht. Toen pas, in 1917, kon hij dit schetsmatig neerschrijven. Het was een volstrekt nieuw en origineel inzicht. De psychologische drieledigheid van denken, voelen en willen was natuurlijk reeds eeuwen bekend, maar hoe dit met het fysieke niveau samenhangt werd nu voor het eerst geformuleerd, als een polariteit van het zenuw-zintuigstelsel en stofwisselings-ledematenstelsel met als verbindende schakel het ritmische stelsel. In deze gedachte werd het eigenlijke nieuwe van de antroposofie

‘... het is antisociaal wanneer men de jeugd laat opvoeden en onderwijzen door mensen die men wereldvreemd laat worden doordat men van buitenaf richting en inhoud van hun handelen voorschrijft.’

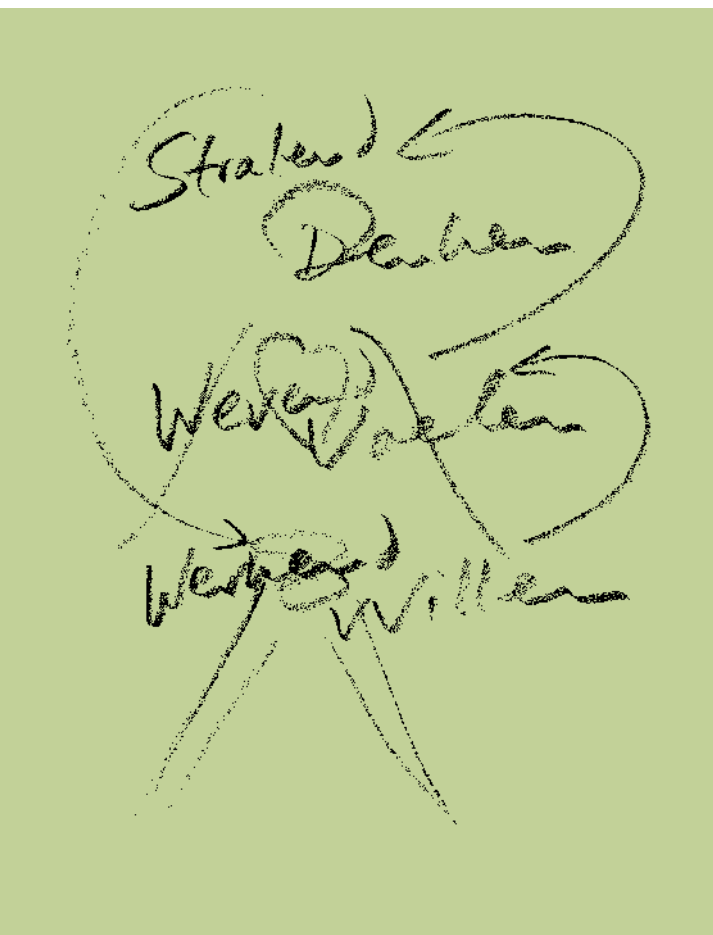
Rudolf Steiner in
De kernpunten van het sociale vraagstuk

samengebald. De verbinding tussen geest en lichaam was gevonden. Daarmee ging een sluis open tussen de geesteswetenschap en haar werking in de wereld. De antroposofie kon nu maatschappelijk werkzaam worden. In hoog tempo ontstonden de antroposofische werkgebieden: 1918 maatschappelijke driegeleding, 1919 vrijeschool, 1920 natuurwetenschappelijk onderzoek; eerste cursus voor antroposofische geneeskunde, 1921 geneesmiddelen, 1922 Christengemeenschap, 1923 Algemene Antroposofische Vereniging en Hogeschool, 1924 karmagedachte, heilpedagogie, biologisch-dynamische landbouw. Eerste in deze reeks was de beweging voor 'sociale driegeleding', waarin Rudolf Steiner vanaf 1918 een onvoorstelbare massa energie gestoken heeft. Op 28 april 1919 verschijnt dan *De kernpunten van het sociale vraagstuk*, waarin driegeleding op maatschappelijk niveau wordt uitgewerkt. Het enige blijvend vruchtbare, praktische resultaat van al deze inspanningen was de vrijeschoolbeweging.

Driegeleding van het sociale organisme werd door de politiek niet opgepakt, terwijl het door de antroposofische vrienden verkeerd werd begrepen. Uittentreuren werd driegeleding opgevat als het in drieën snijden van sociale organismen. Men vergat de hoofdgedachte van de drieledigheid van het fysieke lichaam, waarin zenuwen werkzaam zijn tot in de tenen, stofwisseling tot in de hersenen en de hartslag tot in alle uitersten van de beide andere stelsels. Drieverbinding is de essentie van driegeleding, niet in drieën scheiden. Het scheidende denken heeft in de driegeledingsbeweging als een verlammende ziekte gewerkt. Verloren ging het verbindende gebaar, waarmee Rudolf Steiner de drieledigheid van het lichaam samenvatte in de beroemde

mantram van Kerstmis 1919: *Zie de Mens: In het hart weeft het voelen, in het hoofd straalt het denken, in de leden werkt het willen. Wevend stralen, werkend weven, stralend werken: Zie de mens.* In de verbindende bewegingsdynamiek van het slotgedeelte ligt de kerngedachte, niet in het inleidende onderscheid van de eerste helft. Vanzelfsprekend is het in de sociale driegeleding niet anders. De verbindende dynamiek tussen de geledingen is de essentie, die de levensvatbaarheid van sociale organismen uitmaakt.

De kernpunten van het sociale vraagstuk is nu opnieuw vertaald in het Nederlands. Vanuit het scheidende denken leest men dit werk volstrekt anders dan lezend vanuit een bewustzijn voor de verbindende kwaliteit, die het samenspel tussen de geledingen tot leven kan wekken.

De onverbreekelijke verbinding van de vier evangelisten

Christine Gruwez, filosoof

Rudolf Steiner beschouwde de vier evangeliën, in de meer dan honderd voordrachten die hij aan dit thema wijdde, als documenten die ieder op zich de neerslag waren van een inspiratief gebeuren. *Inspirationsbücher*, zoals hij ze noemde, geschriften die vanuit het rijk der hiërarchieën werden geïnspireerd en die samen een panoramisch beeld brengen van het grootse gebeuren dat de Logos mens geworden is.* Net zoals de vier evangeliën een innerlijke band met elkaar vertonen, zo staan ook de vier schrijvers ervan in een nadrukkelijk verband met elkaar. Ze vormen als het ware een onverbreekelijke vierheid en

ieder neemt binnen deze vierheid een positie in, die niet kan omgewisseld worden zonder dat aan de vierheid afbreuk wordt gedaan. De zogeheten symbolen die in de traditie aan ieder van de evangelisten worden toegekend (leeuw, stier, mens en adelaar – zie hieronder) geven op hun beurt ook aan dat er een mysterieuze en intieme wisselwerking tussen hen als vierheid aan het werk is. Het zijn deze symbolen die met voorliefde in de architectuur en schilderkunst en in andere vormen van sacrale kunst worden aangewend.

*En in het midden van de
troon en rondom de troon
waren vier wezens, vol ogen
van voren en van achteren.
En het eerste wezen was aan
een leeuw gelijk; en het tweede
wezen was gelijk aan een stier
en het derde wezen had het
voorkomen als van een mens
en het vierde wezen was gelijk
aan een vliegende arend.*

(Apoc. 4,6)

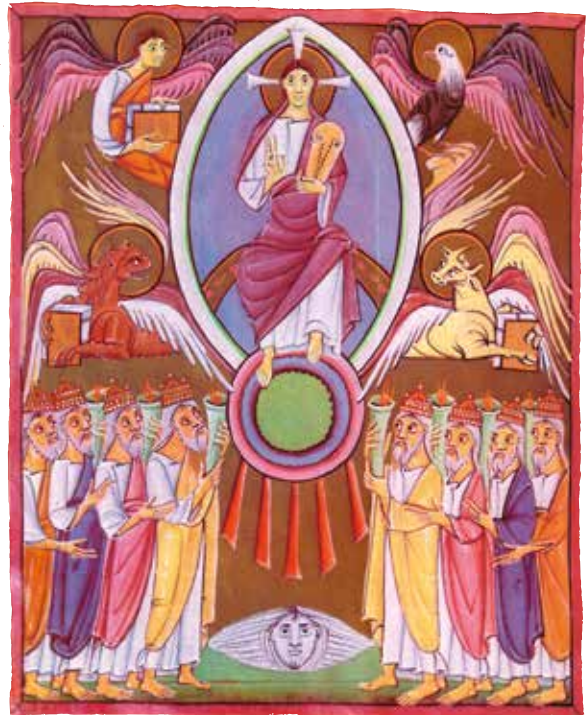
Van oudsher immers werd er in de christelijke kunst duidelijk uitdrukking aan gegeven dat de schrijvers van de vier evangeliën op een bijzondere wijze met elkaar in verbinding staan. Zelden zal men ze afzonderlijk afgebeeld zien, tenzij daar een bijzondere reden toe is. Ze worden bij voorkeur afgebeeld op de vier pendentieven waarop een koepel rust of – wanneer het om een ikoon of boekillustratie gaat – in de vier hoeken rondom de centrale figuur van de tronende Logos, van de Christus Pantokrator. Cirkel en vierkant, koepel en pendentief: het zijn ele-

menten uit een sacrale beeldentaal die spreekt over het gebied waar het goddelijke (de koepel) en het aardse (de kubus) elkaar niet alleen raken, maar ook kunnen doordringen. In de vier hoeken van dit raakvlak zetelen de vier evangelisten. Zij behoren tot het aardse gebied, tot het oord van het geschapene. Maar hun geschriften openen tevens een venster op het gebied van waaruit de scheppende almacht werkzaam is. Hun geest kan zich verheffen tot in dit werkingsgebied. In de iconografie wordt dit weergegeven doordat ze alle vier als gevleugelde wezens

* Bijvoorbeeld in: *Exkurse in das Gebiet des Markus-Evangeliums*, GA 124.

worden voorgesteld. Maar tegelijkertijd zijn ze onderling opvallend verschillend. Mattheüs verschijnt als een mens, Marcus als een leeuw, Lucas als een stier en Johannes als een adelaar.

Deze gestalten zijn de zogeheten vier apocalyptische dieren of wezens uit het visioen van Johannes, zoals ze in het Boek der Openbaring beschreven staan. 'En in het midden van de troon en rondom de troon waren vier wezens, vol ogen van voren en van achteren. En het eerste wezen was aan een leeuw gelijk; en het tweede wezen was gelijk aan een stier en het derde wezen had het voorkomen als van een mens en het vierde wezen was gelijk aan een vliegende arend.' (Apoc. 4,6). Deze vier gedaanten, zoals ze aan de evangelisten worden toegekend, zijn geen symbolen maar wezensgestalten. Ze wijzen erop dat ieder van hen toegang heeft tot een verschillend gebied binnen de wereld van de schepping. Wat hun van daaruit toestroomt als geestelijke inspiratie, ontspringt telkens aan een ander werkingsgebied uit het rijk der hiërarchieën. Wat echter de verscheidenheid van de wezensgestalten tot een eenheid omvormt is een beeld dat tussen en doorheen de werkingsgebieden van de hiërarchieën leeft en dat in zijn totaliteit deze verscheidenheid omvat: het is het beeld van de mens, zoals dit scheppend wordt gedacht en zoals het als oerbeeld (prototype) in het etherische werkt.

Ieder van deze vier wezensgestalten is drager van één van de vier geledingen die samen de menselijke natuur vormen. En ieder van de vier evangelisten is op zijn beurt drager van een van deze vormende elementen van de menselijke natuur.

Dit brengt ons weer terug naar de geschriften zelf, waarin dit niet zozeer werd meegedeeld, als wel dat de toonaard van de evangeliën iets van het geheim van het mensenwezen laat doorklinken, zoals dit vanuit de vier standplaatsen van de evangelisten scheppend wordt gevormd. Dit is het geheim van de helende kracht die van de woorden van de evangeliën kan uitgaan. Deze woorden 'samen te lezen' komt neer op een telkens weer nieuw samenbundelen van het wezen van de mens, zoals het door de evangelisten in zijn vierheid werd geschouwd. Ieder kijkt naar een ander deel van deze vierheid. En in hun midden troont Diegene die oorsprong en doel is van dit mensenwezen: de Logos, die omwille van dit mensenwezen diens natuur heeft aangenomen en daardoor geheeld.

... de toonaard van de evangeliën laat iets van het geheim van het mensenwezen doorklinken, zoals dit vanuit de vier standplaatsen van de evangelisten scheppend wordt gevormd.

‘Leef je eigen verhaal’

Marcel Seelen, vrijeschoolleraar
Bij het verschijnen van
Opvoeding en onderwijs

In onze onttoverde wereld van de welvaarts- en consumptiemaatschappij, van een krachtige economie en een machtige techniek, is het duidelijk dat de kinderen die nu naar school toe gaan, nogal verschillen van de leerlingen voor wie het vrijeschoolleerplan in 1919 werd ontworpen. De vraag ligt voor de hand: wat heeft de vrijeschool de jongeren van nu te bieden?

Elke school slaat een brug tussen gezin en maatschappij. Een school heeft dus twee taken: een schoolse en een maatschappelijke. De schoolse taak levert een diploma op, en is dus beroepsgerelateerd. De maatschappelijke taak bestaat uit opvoeden. Dat is in deze tijd, waarin veelal beide ouders een baan hebben, *core business*. De weg naar het diploma en een succesvolle loopbaan heeft te maken met de uiterlijke biografie, maar opvoeden, tot ontplooiing brengen wat bij de leerling in de kiem aanwezig is, draait om de innerlijke biografie. Het leven vraagt niet alleen diploma's, maar ook om het ontwikkelen van bepaalde houdingen en vaardigheden: het persoonlijkheidskapitaal. De vrijescholen zijn opgericht om naast het diploma vooral ook aandacht te besteden aan de vorming van dat persoonlijkheidskapitaal. Maar de samenleving is sindsdien veranderd en de school zal daarop moeten inspelen. Wat is er veranderd?

Hoogleraar Christien Brinkgreve stelt in haar recente studie 'Vroeg mondig laat volwassen' dat de jongeren van deze tijd in het algemeen minder onderhevig zijn aan beperkingen en daarbij veel meer ruimte hebben om zaken zelf te bepalen. Als het voornaamste kenmerk van deze tijd signaleert Brinkgreve het zelf willen doen: "En dat zelf, die eigen wil, het eigen pad – daar gaat het om." Het vinden en bewandelen van het eigen pad, dat is wat telt. Maar juist dat is het grote probleem geworden voor de jeugd van nu. Want we komen dan te spreken

Het leven vraagt niet alleen diploma's, maar ook om het ontwikkelen van bepaalde houdingen en vaardigheden: het persoonlijkheidskapitaal.

over de identiteitsontwikkeling – de innerlijke biografie – en die is sinds de jaren zestig, aldus Brinkgreve, almaar moeilijker geworden. Waarom? In deze jaren zijn de prikkels van buitenaf enorm toegenomen, maar de regulering is verzwakt, waardoor elk houvast mist.

Verhalen zijn dus niet zomaar kronieken, zij geven ook vorm aan de voorwaartse beweging van de tijd, omdat zij verklaren waarom bepaalde dingen gebeuren, en de gevolgen daarvan laten zien. Verhalen helpen een biografische lijn te ontdekken en dat is hard nodig in een gefragmenteerd bestaan.

Kan de vrijeschool voor deze jongeren – die op zoek zijn naar hun eigen pad – van betekenis zijn?

We leven nu in een hectische tijd waarin ervaringen van volwassenen vaak versplinterd raken en instabiliteit deel uitmaakt van de dagelijkse realiteit. Het ontbreekt ons aan een verhaal. Jongeren kunnen in mijn ogen zinvol werken aan hun identiteit, als ze het verhaal van hun eigen leven wel op het spoor komen. Want verhalen helpen om verwarrende ervaringen te ordenen en ze geven houvast. Verhalen zijn dus niet zomaar kronieken, zij geven ook vorm aan de voorwaartse beweging van de tijd, omdat zij verklaren waarom bepaalde dingen gebeuren, en de gevolgen daarvan laten zien. Verhalen helpen een biografische lijn te ontdekken en dat is hard nodig in een gefragmenteerd bestaan. Meer dan vroeger is de rol van de school onontbeerlijk. De kleinschalige vrijeschool vindt hier een rechtvaardiging van haar bestaan. Want het leerplan is gericht op de individuele ontwikkeling van het kind, en de leerstof is gekozen vanuit een ontwikkelingspsychologisch perspectief, zodat het kind zelf per leerjaar meer en meer inzicht krijgt in het verhaal van zijn eigen leven, door de lessen van leraren die door de antroposofie weet hebben van een bestaan in een bezielde verband.

Vurige dynamiek

Uit het nawoord
van Jan van Dreven bij
Het evangelie naar Marcus

In het jaar 1912 hield Rudolf Steiner opnieuw een serie voordrachten over een evangelie, dit keer over het evangelie naar Marcus. In deze aaneengesloten reeks van tien voordrachten wilde hij verder de diepte in gaan, aansluitend bij zijn eerdere evangeliebeschouwingen. Hij sprak zoals altijd vrij: hij las geen vastgelegde tekst voor, maar het waren vrij gehouden voordrachten waarbij zowel de situatie als het publiek het verloop mede bepaalden. Velen die hem hoorden spreken waren onder de indruk van de expressiviteit waarmee hij optrad. Een expressiviteit die sterk varieerde, afhankelijk van de inhoud en de situatie.

Een van die toehoorders vertelt hoe hij Rudolf Steiner bij deze reeks over het Marcus-evangelie heel anders beleefde dan bij voordrachten over andere thema's en in andere steden. Dit keer was er een bepaalde 'toonsoort' te beluisteren en een speciale 'kleur' te ervaren: '[...] jong, vlug, fris [...] liep hij over het podium heen en weer [...] zijn lippen bloeiden op door een glimlach vol blijde verbazing vanwege de historische perspectieven die hij zag [...] het was of hij zei: "Laten we samen eens kijken – zie je het, zie je het? Had je niet verwacht hè? Nou, ik ook niet [...]' Maar dat is geschiedenis". ' Deze beschrijving stamt van de Russische schrijver Andrej Belyj, die Steiners optreden dit keer kenschetst als 'vurige snelheid' en 'spirituele vreugde'. In zijn boek over zijn jaren met Rudolf Steiner beschrijft hij uitvoerig hoe groot en rijk diens expressiviteit als redenaar was.*

Het is boeiend om na te gaan of deze misschien subjectieve beschrijving nog te herkennen is als we zoveel jaren later het verslag van zijn

En zoals Marcus voortsnelt van gebeurtenis naar gebeurtenis, zo kun je het gevoel hebben dat Steiner zijn toehoorders meeneemt in een dynamiek van steeds weer nieuwe en onverwachte invalshoeken.

* Andrej Belyj, *Mijn jaren met Rudolf Steiner*, Zeist 1989

voordrachten lezen. Inderdaad spreekt er meteen uit de openingszin al een zekere dynamiek: ‘Het evangelie naar Marcus begint, zoals wij weten, met de woorden “Begin van het evangelie van Jezus Christus”.’ (blz. 13) Dat is een veel bondiger opening dan de eerste zin van bijvoorbeeld de Lucas-voordrachten: ‘Toen wij enige tijd geleden hier bijeen waren konden wij, uitgaande van het evangelie naar Johannes, spreken over de meer verborgen stromingen in het christendom.’ Ook de voordrachten over het evangelie naar Mattheüs beginnen met een aanloop: ‘Het is nu de derde keer dat mij hier in Zwitserland de gelegenheid wordt geboden vanuit een bepaald gezichtspunt te spreken over de grootste gebeurtenis in de geschiedenis van de aarde en van de mensheid.’ Vergeleken met deze beide openingszinnen is de start van de Marcus-voordrachten buitengewoon direct.

Het lijkt of hij hier onmiddellijk de sfeer van dit evangelie overneemt, dat immers ook bondig en direct van stijl is. Zo is Marcus beroemd om het veelvuldig gebruik van het woordje ‘terstond’ (in het eerste hoofdstuk al elf keer) dat niet alleen de betekenis heeft van ‘onmiddellijk, direct, meteen’, maar soms ook vertaald kan worden met ‘ineens, plotseling’, en vergelijkbaar is met onze verteluitdrukking ‘en toen... en toen’. Hij neemt de stijl van Marcus natuurlijk niet letterlijk over. Maar de vaart en stuwkracht, zoals Belyj die bij hem heeft ervaren, passen wel erg goed bij de stijl van dit evangelie. En zoals Marcus voortsnelst van gebeurtenis naar gebeurtenis, zo kun je het gevoel hebben dat Steiner zijn toehoorders meeneemt in een dynamiek van steeds weer nieuwe en onverwachte invalshoeken.

Jan van Dreven is priester in de Christengemeenschap

Dit jaar zijn herdrukken verschenen van
De wetenschap van de geheimen der ziel (tweede druk) en
Werkingen van het karma (tweede druk).
Zoals u hierboven kunt zien hebben beide titels
een nieuw omslag gekregen.

Deze bon graag in een voldoende gefrankeerde envelop toezenden aan:

Stichting Rudolf Steiner Vertalingen
Dalweg 44
3707 BJ Zeist

Begunstiger worden?

Onze begunstigers vormen de financiële ruggengraat van de Stichting Rudolf Steiner Vertalingen. Ook na afloop van het project in 2006 zal uw steun nodig zijn, bijvoorbeeld voor herdrukken, voor het uitgeven van een pocket-editie en voor ontsluiting via onze website. Daarom heeft het voor *nieuwe* belangstellenden nog altijd zin om zich als begunstiger aan te melden.

Met een bedrag van € 100 (of meer) per jaar steunt u ons al.
Daarvoor ontvangt u tot en met 2006 jaarlijks de drie nieuwe delen.
Op de reeds verschenen delen ontvangt u 20% korting.
Wanneer u ons initiatief *nóg* krachtiger wilt steunen, geeft u zich dan op als begunstiger voor het leven. U betaalt dan € 2500 en ontvangt de gehele reeks van 48 delen gratis. U kunt ons ook bij testament een legaat toekennen. Zo blijft de uitgave van Rudolf Steiners Werken en voordrachten ook op lange termijn verzorgd.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met:
mw. Claar de Cock-van Meer, secretaris
telefoon 030 692 0573, e-mail steinerwerk@freeler.nl.

Michiel ter Horst, voorzitter

Ja! Ik wil graag bijdragen aan het tot stand brengen van de editie Rudolf Steiner / Werken en voordrachten. Hieronder geef ik mijn keuze aan.

- ☐ Ik geef mij op als begunstiger en ben bereid tot een schenking van € 100 per jaar. Ik ontvang de delen van het lopende jaar, terwijl ik eerdere delen met 20% korting kan aanschaffen.
- ☐ Ik geef mij op als begunstiger voor het leven. Ik maak een bedrag van € 2500 over en ontvang de hele serie (48 delen) gratis.
- ☐ Wilt u mij informeren over de mogelijkheden van het toekennen van een legaat per testament.

Naam: _____ m/v

Adres: _____

Postcode: _____ Plaats: _____

Rudolf Steiner / Werken en voordrachten

Kernpunten van de antroposofie

- a mens- en wereldbeeld
 - 1 Theosofie (GA 9)
 - 2 De wetenschap van de geheimen der ziel (GA 13)
 - 3 Kosmische hiërarchieën (GA 110)
 - *4 De kringloop van het jaar (GA 223 en GA 229)
 - 5 De bovenzinnelijke mens (GA 231)
 - 6 Antroposofie. Een nieuwe benadering (GA 234)
 - 7 Het bewustzijn van de ingewijde (GA 243)
- b karma en reïncarnatie
 - 1 Werkingen van het karma (GA 120 en GA 135)
 - 2 Karmaonderzoek 1 (GA 240, een keuze, en GA 235)
 - 3 Karmaonderzoek 2 (GA 236, een keuze)
 - 4 Karmaonderzoek 3 (GA 236, GA 237 en GA 240, een keuze)
 - 5 Karmaonderzoek 4 (GA 237 en GA 240, een keuze)
 - 6 Karmaonderzoek 5 (GA 238)
- c christologie
 - 1 De christelijke inwijding en de mysteriën van de oudheid (GA 8)
 - 2 Wegen naar Christus (GA 131)
 - 3 Het esoterische christendom (GA 118 en GA 130, een keuze)
 - 4 Het evangelie naar Mattheüs (GA 123)
 - 5 Het evangelie naar Marcus (GA 139)
 - 6 Het evangelie naar Lucas (GA 114)
 - 7 Het evangelie naar Johannes (GA 103)
- d innerlijke scholing
 - 1 De weg tot inzicht in hogere werelden (GA 10)
 - 2 Meditatie (GA 12, GA 16 en GA 17)
- e het sociale vraagstuk
 - 1 De kernpunten van het sociale vraagstuk (GA 23)
 - 2 Sociale toekomst (GA 332a)
- f filosofie
 - 1 Waarheid en wetenschap en Filosofie en antroposofie (GA 3 en GA 35, een keuze)
 - 2 De filosofie van de vrijheid (GA 4)
- g geschiedenis
 - 1 (niet ingevuld)
 - 2 Mysterieplaatsen en inwijdingswegen (GA 232)
 - 3 Wereldgeschiedenis in het licht van de antroposofie (GA 233)

Werkterreinen van de antroposofie

- h kunst
 - 1 De spirituele bronnen van de kunst (GA 271)
 - 2 Kunst en cultuurvernieuwing (GA 275)
 - 3 Vorm en beweging (div. GA)
 - 4 Het wezen van de kleuren (GA 291)
- i opvoedkunde
 - 1 Algemene menskunde als basis voor de pedagogie (GA 293)
 - 2 Opvoeding en onderwijs (GA 307)
 - 3 Genezend opvoeden (GA 317)
- j geneeskunde
 - 1 Gezondheid, ziekte, genezing (div. GA)
 - 2 Geesteswetenschap en geneeskunde (GA 312)
- k natuurwetenschap
 - 1 Voorbij de grenzen van de natuurwetenschap (GA 322)
- l landbouw
 - 1 Vruchtbare landbouw op biologisch-dynamische grondslag (GA 327)
- m religie
 - *1 Apocalypse en priesterschap (GA 346)

Ontstaan van de antroposofie

- n autobiografie, brieven
 - 1 Mijn levensweg (GA 28)
- *2 Brieven (GA 38 en GA 39, een keuze)
- o de antroposofische vereniging
 - *1 De geschiedenis van de antroposofische beweging (GA 258)
 - *2 De Kerstbijeenkomst van 1923 (GA 260)
 - 3 Kerngedachten van de antroposofie (GA 26)

Het literaire werk

- p1 Gedichten, spreuken, meditatie (GA 340 e.a.)
- p2 Mysteriedrama's 1: De poort van de inwijding en De beproeving van de ziel (uit GA 14)
- p3 Mysteriedrama's 2: De wachter aan de drempel en Het ontwaken der zielen (uit GA 14)

* nog te verschijnen

Christofoor – Indigo – Vrij Geestesleven

Rudolf Steiner is wel een ‘vernieuwer van het oude weten’ genoemd (Jacob Slavenburg). In dit boek wordt deze uitspraak op verrassende wijze geconcretiseerd. De auteur Frank Teichmann volgt het spoor van Steiner: zijn ontdekkingen en ontwikkelingsstappen als onderzoeker van de geest, zijn werkzaamheid als kunstenaar en als brenger van een zeer praktische spiritualiteit. In deze ontwikkeling, die tegelijkertijd de ontwikkeling van de antroposofie is, knoopt Steiner doelbewust aan bij de voorchristelijke mysteriën, met name de Griekse, Egyptische en Noordelijke mysteriën, en vernieuwt deze. De beslissende stap zet Steiner aan het eind van zijn leven met de oprichting van de ‘eerste moderne esoterische vereniging’. In deze vereniging verbindt hij de oude spirituele paden met elkaar op een christelijke grondslag tot een hedendaagse ontwikkelingsweg voor zelfstandig zoekende mensen.

Frank Teichmann *Het ontstaan van de Antroposofische Vereniging in het licht van de mysteriën*
Vrij Geestesleven pap. 205 blz. € 24,90 ISBN 90 6038 498 9
verkrijgbaar in de boekhandel